

Propercijeva elegija IV,11 u prepjevu Jakova Betondića

Željko Puratić

Jakov Betondić (1758-1819), sin Josipa Betondića (1709-1764), pre-
vodio je Ovidijeve Heroide, ponešto iz Horacijevih Carmina i gla-
sovitu elegiju (regina elegiarum) Seksta Propercija. O njegovim
prepjevima Ovidija pisali smo nedavno (Radovi Filoz.fakulteta u
Sarajevu, knj.VI, Sarajevo, 1972.). O parafrazi Horacijeve pjesme
1,24 pisao je Vladimir Vratović (Str.90-91 studije: Horacije u
dubrovačkom pjesništvu 18. i 19. stoljeća, Rad JAZU, knj.XVI,sv.
357,Zagreb 1971.).

Smatram korisnim da ovdje objavim dosad potpuno nepoznat prepjev
Propercijeve "kraljice elegija", koji sam prepisao u Historijskom
arhivu u Dubrovniku (Arhiv Čingrije, II-III, 7, str.114-119). Od-
mah zapažamo da Propercijev distih Jakov Betondić parafrazira jed-
nom strofom. Ovdje neću vršiti analizu prepjeva niti davati ocjenu.
O karakteristikama dubrovačkih prepjeva rimskih pjesnika već je po-
dosta pisano (J.Golik, V.Vratović, Ž.Puratić i drugi). U rukopisu
je jedna strofa nečitljiva jer je bila od ispravljanja potpuno i-
šarana (treća strofa od kraja). Prepjev donosimo u skraćenom opsegu:

Dospjej, Pavle; tvoj mi ljuti
plač u grobu pokoj smeta.
Tve ćeš molbe van prosuti
bez otvorit vrata kleta.

čim zakone pod pakljene
duh uveden jednom stane,
neumolne tvrde stijene
put mu natrag zavijek brane.

Tvoj do kralja mrkljeh vali
zasve da će glas doprijeti;
al' nemile ljubi žali
suze imadu tve proždrijeti.

Ťko zavapi u potrebi
k višnjijem gori bogovima,
on je čuven, er na nebi
isprosna se molba prima.

Nu za suze mrak ne haje,
neg' brodidba čim je dana,
zatvorena sjena ostaje
sred ševarna tmasta stana.

Ja spovijedam istu mene,
i ako bude kâ privara,
neka izmjeri mē ramene
Danaida trud sestara.

.....
Plam sadružan čim je meni
sram djevični pridobio,
a Imeneo pram zlačeni
pirnijem vijencem okrunio;

S tobom, Pavle, s tobom, koga
evo gubim, bih ručena,
tvoja samo - studenoga
ovdi udjeljaj sred kamena.

.....
Kad te uvrijedih majko mila,
kakvu i malu kroz krivinu?
Što bi u kćerci promijenila
razmi samo smrt jedinu?

.....
Ti moj Pavle i Lepide,
razgovoru moj još mili!
Vami u krilu duh mi izide,
vi ste oči mē sklopili.

Vidoh, brate, drugom krati
od vladanja teb' na stolu
siđet; sestri kad prikrati
smrt života drugu polu.

I ti kćerce, kōj dni gredu
pored vlasti oca tvoga,
majke, ah! tvoje po izgledu
ljubi vojna sveđ jednoga!

Da bi od vas ne dospjeli
porađat se plodi od plodâ,
evo ma se plav odijeli
voljna huđijeh oč se zgodâ.

Od svijeh dara najviši je
dar sprovodnoj vrsnoj ženi
zadobitnu da slijedi je
nepotajni glas općeni.

Ostavljam ti sad rođenu
djecu, pomnja da tvâ budu,
ovu samu nezgorjenu
prah odiše još požudu.

Ti ne samo otac blagi
neg i majka budi njima;
vas moj oni skup pridragi
na te sama pastit ima.

Ti njihove taži suze,
mē prilagaj ljupce uz tvoje,
i čim smrt me k sebi uze,
vas na tebi dom ostô je!

Da bi plakô, sved skroveno
od njih plakat pomnju imaj;
da izidu, k' njim' otreno
prigni lice, ljupce primaj.

I da, Pavle, već dospjedu
tvoje za mnom jadne noći;
ni mu izgledaj sliku blijedu,
kad će u snu k tebi doći.

I da kadgod mojoj sjeni
što potajno ushtiš riti,
reci, i svaku na riječ cijeni
ki odgovor moj primiti.

To l' bi otac, djeco, htio
drugu ljubi na mē mjesti,
u moj odar njem' nemio
zlu mačehu vam uvesti,-

Tu ženidbu, draga djeti,
pohvalite. Sam trpeći
vaš način će lijep doprijeti,
tuđe krvi ljubav steći.

Ni spominj'te često mene;
promisliti er lasno će
smione o majci uspomene
da mačehu hulit hoće.

To li stavan on obere
mô kon mene ljubit sjenu,
i sadružne radi vjere
suhu prahu nosit cijenu;

Vi biknite iz mladosti
ocu udovnu har nositi,
za pristupnoj u starosti
njemu vazda vrijedni biti.

.....

Objašnjenja:

Kornelija, supruga Lucija Emilija Paula Lepida, umrla 16.pr.n.e.;
pokojnica govori suprugu.

*

dospjeje=prestani, pakljene=zagrobne, kralja mrkljeh vali= kralja
podzemlja, zasve=makar, gori=gore, brodidba=plovidba čamcem preko
rijeke Stiksa, sadružan=zajednički, Imeneo=bog svadbe, razmi=osim,
drugom krati=drugi put, na stolu=na prijestolju, vojna=muža, su-
pruga; plav=lađa, oč se=poći od, sprovodnoj=umrloj, oni=onaj, pas-
tit=pasti, prilagaj=dodaj, ljupce=poljupce, da bi plako=ako bi pla-
kao, sved=uvijek, da izidu=ako se pojave, otreno lice=obrisano li-
ce, dospjedu=prestanu, izgledaj=gledaj, riti=reći, ki=neki, mjesti=
mjesto, to li=ako, kon=kod, biknite=navikavajte se, har=zahvalnost,
odar=krevet.

Mislím da će se čitatelji lako snaći u tekstu ovoga starijeg hrvatskog pisca iz Dubrovnika. Ova neka objašnjenja starijih izraza dubrovačkog dijalekta pomoći će onima koji manje čitaju starije naše pisce.

Na kraju, smatram da bi bilo vrijedno i potrebno objaviti, barem u izboru, stare prijevode ili prepjeve rimskih pjesnika, naročito prepjeve iz starog Dubrovnika. A njih ima podosta i u rukopisima koji propadaju.